

2. STAROŻYTNA MEZOPOTAMIA

1. Cywilizacja – termin związany z łac. słowem *civitas* – miasto. Jest to całokształt materialnego i duchowego dorobku społeczeństwa, wytworzonego w ciągu dziejów i przekazywanego z pokolenia na pokolenie.

2. Pierwsze cywilizacje powstały nad wielkimi rzekami w IV tys. p.n.e.:

- a) Mezopotamia nad Tygrysem i Eufratem,
- b) Egipt nad Nilem,
- c) cywilizacja indyjska nad Indusem,
- d) cywilizacja chińska nad Huang – ho i Jangcy-ciang.

3. Znaczenie wielkich rzek:

- wszystkie osady powstawały nad rzekami,
- rzeki dostarczały wody, pożywienia (ryby i ptactwo), trzciny,
- wylewając użyzniały glebę nanosząc muł, dzięki czemu uzyskiwano duże plony,
- ułatwiały uprawę roli – gleba była miękka i dobrze nawodniona,
- rzeki były głównym szlakiem transportowym i komunikacyjnym,
- ludzie musieli się zorganizować by zaradzić powodziom czy suszom. Musieli zbudować **sieć irygacyjną** – sieć kanałów nawadniających i odprowadzających nadmiar wody,

4. Sumerowie

a) przybyli do Mezopotamii w IV tys. p.n.e. i stworzyli pierwszą cywilizację,

b) mieszkali w miastach -państwach (np. Ur, Uruk, Umma, Lagasz, Kisz),

c) ustrój – na czele miasta-państwa stał władca uważany za przedstawiciela bóstwa opiekuńczego tego miasta. Władca był naczelnym wodzem armii, najwyższym kapłanem, sędzią i kierował administracją,

d) wierzenia – **politeizm** (wiara w wielu bogów). Sumerowie czcili bóstwo opiekuńcze miasta oraz inne bóstwa, które utożsamiano z siłami przyrody. Bóstwom budowano świątynie, składano ofiary,

e) pismo:

- Sumerowie ok. 3200 lat p.n.e. wynaleźli pismo. Początkowo było to pismo piktograficzne (obrazkowe), a następnie przekształcono je w pismo ideograficzne, a na koniec znaki zaczęły odpowiadać także sylabom czy głoskom. **Ideogram** – umowny znak graficzny, wyrażający określone pojęcie bez użycia liter.
- znaki wyciskano w glinianych tabliczkach, pisano trzcinowym rylcem,

f) osiągnięcia:

- wynaleźli pismo klinowe,
- znali koło garncarskie i koło transportowe,
- potrafili budować monumentalne budowle (ogromne). Budulcem była cegła suszona na słońcu lub wypalana. Potrafili pokrywać cegły szkliwem – cegła glazurowana. Budowano m.in. wieże świątynne – **zikkuraty** (piramida schodkowa), na szczycie których stawiano świątynię,
- odlewali przedmioty z brązu, wyrabiali kunsztowne przedmioty ze złota,
- znali system dziesiętny i sześćdziesiętny,
- posługiwali się kalendarzem opartym na fazach księżyca; podzielili rok na 12 miesięcy, dobę na 24 godziny, a godzinę na 60 minut,
- potrafili przewidzieć zaćmienie Słońca,
- podzielili kąt na 360 stopni.

5. Imperium akadyjskie

- a) powstało na przełomie XXIV i XXIII w. p.n.e. Przetrwało do XXII w. p.n.e. Stolicą był Akad,
- b) obejmowało obszar od Zatoki Perskiej po Morze Śródziemne,
- c) imperium powstało na skutek podboju, którego dokonał **Sargon Wielki**. Było to możliwe dzięki silnej stałej armii. Państwo było zarządzane przez namiestników,
- d) Akadyjczycy należeli do grupy ludów semickich,
- e) przejęto osiągnięcia Sumerów, m.in. pismo, które dostosowano do języka akadyjskiego. Od tego momentu zaczęto spisywać w tym języku dokumenty i pisać teksty literackie w Mezopotamii,
- f) przyczyny upadku imperium akadyjskiego:
 - spory dynastyczne,
 - dążenia do odzyskania niezależności przez podbite miasta,
 - najazdy obcych ludów.

6. Babilonia

a) państwo babilońskie w II tys. p.n.e.

- powstało w pierwszej połowie II tys. p.n.e. w Babilonii. Stolicą był Babilon nad Eufratem,
- za panowania **Hammurabiego** w XVIII w. p.n.e. obejmowało obszar prawie całej Mezopotamii,
- Hammurabi był twórcą pierwszego kodeksu. **Kodeks** – spisany zbiór praw. Kodeks Hammurabiego wprowadzał **zasadę talionu** - kara zależała od popełnionego uczynku oraz od pozycji społecznej sprawcy i pokrzywdzonego,
- społeczeństwo Babilonii było wówczas podzielone na trzy warstwy – ludzi wolnych, ludzi zależnych oraz niewolników,

b) państwo nowobabilońskie – I tys. p.n.e.

- okres świetności osiągnęło za panowania **Nabuchodonozora II w VI w. p.n.e.**,
- Nabuchodonozor II dzięki podbojom zajął całą Mezopotamię, Syrię i Palestynę. Walczył z Egiptem. Izraelitów z Królestwa Judy przesiedlił do Babilonu – niewola babilońska,
- za jego panowania Babilon otoczono potężnymi murami i wzniesiono liczne budowle, w tym sławną bramę bogini Isztar, wiszące ogrody Semiramidy (jeden z cudów świata starożytnego),
- państwo nowobabilońskie zostało podbite przez króla perskiego Cyrusa II w **539 r. p.n.e.** i włączone do imperium perskiego.

c) osiągnięcia Babilończyków:

- matematyka:
 - potrafili rozwiązywać równania z dwoma niewiadomymi,
 - znali ułamki dziesiętne,
 - znali twierdzenia matematyczne znane pod nazwą twierdzenia Pitagorasa czy Euklidesa,
- astronomia:
 - obserwowali gwiazdy nadali nazwy niektórym gwiazdozbiorom,
 - obliczyli długość roku księżycowego i słonecznego
- medycyna stała na wysokim poziomie. Przeprowadzano skomplikowane zabiegi chirurgiczne np. usuwanie zaćmy oka.

7. Asyria

a) państwo asyryjskie w II tys. p.n.e.,

- kolebką były miasta Aszur i Niniwa nad Tygrysem, w północnej Mezopotamii,
- władcy asyryjscy podbili północną Syrię, Babilonię oraz Egipt (czasowo),
- przesiedlali ludność podbitą,

b) państwo nowoasyryjskie w VII w. p.n.e. za panowania **Asurbanipala**

- największy zasięg terytorialny
- rozkwit kultury – tworzenie ogromnej biblioteki, wspaniałe płaskorzeźby którymi wyłożono ściany pałacu w Niniwie (sceny polowania na lwy)

c) upadek imperium

- rozpad imperium po śmierci Aszurbanipala – Babilonia i Egipt uniezależniły się od Asyrii
- 612 r. – Babilończycy i Medowie zdobyli i zniszczyli Niniwę
- VI w. p.n.e. Asyria została włączona w granicę Persji.